

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ČETVRTI ODJEL

ODLUKA

Aplikacija br. 35732/09
Nail DEMIROVIĆ i drugi
protiv Bosne i Hercegovine

Evropski sud za ljudska prava (Četvrti odjel), zasijedajući dana 2.09.2014 kao Vijeće u sljedećem sastavu:

Ineta Ziemele, *predsjednica*,
George Nicolaou,
Ledi Bianku,
Nona Tsotsoria,
Zdravka Kalaydjieva,
Paul Mahoney,
Faris Vehabović, *sudije*,

i Françoise Elens-Passos, *registrar Odjela*

Povodom navedene aplikacije podnesene 5.06.2009, imajući u vidu izjašnjenja tužene države, kao i izjašnjenja podnesena kao odgovor na njih od strane aplikanata, nakon vijećanja, odlučio je kako slijedi:

ČINJENICE

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je po aplikaciji protiv Bosne i Hercegovine koju je Sudu podnijelo četvoro državljana Bosne i Hercegovine, g. Nail Demirović, gđa Munira Avdić, gđa Munira Dautović i g. Mufid Demirović, i jedan državljanin Slovenije, g. Omer Demirović. Pred Sudom su ih zastupali g. N. Mulalić u gđa Dž. Bosto, advokati iz Sarajeva. Ostali lični podaci nalaze se u dodatku.

2. Vladu Bosne i Hercegovine („vlada“) zastupala je gđa Z. Ibrahimović, zamjenik zastupnika.

A. Okolnosti predmeta

3. Činjenice ovog predmeta, kako su ih predočile strane u postupku, mogu se sažeti na sljedeći način.

1. Relevantni kontekst predmeta

4. Nakon proglašenja neovisnosti dana 6.03.1992. godine, u Bosni i Hercegovini je otpočeo brutalan rat. Po svemu sudeći, više od 100.000 ljudi je izgubilo život, a više od 2.000.000 ljudi je raseljeno tokom ovoga rata. Procjenjuje se da je nestalo oko 30.000 ljudi, a oko jedna četvrtina njih se još uvijek vode kao nestali. Sukob je okončan 14.12.1995. godine kada je stupio na snagu Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini. Prema ovom sporazumu, Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

5. Reagirajući na zločine koji su se tada činili u Bosni i Hercegovini, dana 25.05.1993. godine, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda donijelo je Rezoluciju 827. kojom je osnovan Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju („MKSJ“), sa sjedištem u Hagu. Više od 70 osoba već je osuđeno, a postupci se još uvijek vode za 20 optuženih. U periodu od februara 1996. do oktobra 2004. godine, domaća tužiteljstva u Bosni i Hercegovini bila su obavezna podnositi svoje predmete MKSJ-u na pregled; niko nije mogao biti uhapšen zbog sumnje da je počinio ratni zločin ako prethodno Tužiteljstvo MKSJ-a nije dobilo spis predmeta i utvrdilo da on sadrži uvjerljive optužbe (procedura „Pravila puta“). Nadalje, MKSJ je imao primat u odnosu na domaće sudove i mogao je preuzeti istragu i suđenje u bilo kojoj fazi postupka u interesu međunarodne pravde. Kao dio strategije okončanja rada MKSJ-a, početkom 2005. godine osnovan je Odjel za ratne zločine u okviru Suda Bosne i Hercegovine („državni sud“) koji je dobio primat u odnosu na druge sudove u Bosni i Hercegovini u pogledu procesuiranja ratnih zločina. Državni sud je pravomoćno osudio više od 100 osoba. Nadležni entitetski sudovi osudili su mnoge druge (vidi tačke 21-22 dalje u tekstu).

6. Nadalje, Međunarodna komisija za nestale osobe („ICMP“) osnovana je 1996. godine na inicijativu predsjednika Sjedinjenih Američkih Država, Clintona. Njeno sjedište je u Sarajevu. Do sada je ICMP pomoću DNK analize identificirala više od 14.000 nestalih osoba u Bosni i Hercegovini, dok su domaći organi identificirali više od 8.000 nestalih osoba tradicionalnim metodama. Godine 2005, vlada Bosne i Hercegovine i ICMP osnovali su Institut za nestale osobe, također sa sjedištem u Sarajevu (vidi tačku 15. dalje u tekstu) koji je počeo s radom 1.01.2008.

2. *Nestanak srodnika aplikanata*

7. Srodnik aplikanata, Muradif Demirović, nestao je pod nepoznatim okolnostima na području pod kontrolom snaga VRS¹ (u okolini Sokoca), nepoznatog datuma 1992. godine.

3. *Krivični postupci*

(a) **Postupci pred MKSJ**

8. Dana 2.10.2002. godine, Biljana Plavšić, jedna od vodećih političkih figura Republike Srpske za vrijeme rata, izjasnila se krivom pred MKSJ zbog sudjelovanja u progonu Bošnjaka² i Hrvata³ između ostalih općina i sa općine Sokolac. Osuđena je na 11 godina zatvora.

9. Suđenja u predmetima protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića, koji su za vrijeme rata koji se vodio u periodu 1992-95 bili civilni i vojni vođa Republike Srpske, također su u toku pred MKSJ. Oni se terete za učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu da se trajno uklone Bošnjaci i Hrvati, između ostalog, i sa područja Sokoca.

(b) **Domaći postupci**

10. U nedostatku bilo kakvih informacija o nestanku i smrti srodnika aplikanata, u ovom predmetu još uvijek nije podignuta formalna optužnica. Istovremeno, domaći organi su okončali istrage u vezi sa nekim drugim zločinima počinjenim u općini Sokolac 1992. godine; do sada je podignuta optužnica protiv jedne osobe, M.M.

4. *Proglašenje nestalih osoba umrlim*

11. Dana 21.09.2001. godine jedan od aplikanata je zatražio i dobio rješenje kojim se Muradif Demirović proglašava umrlim.

¹ Lokalne oružane snage u čijem su sastavu bili uglavnom Srbi, osnovane 12.05.1992. godine. Srbi su etnička skupina čiji pripadnici mogu biti porijeklom iz Srbije ili iz drugih država uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Naziv „Srbi“ obično se koristi kada se misli na pripadnike etničke skupine, bez obzira na njihovo državljanstvo; treba ga razlikovati od naziva „Srbijanac“ koji se obično odnosi na državljane Srbije.

² Bošnjaci su se do rata koji se vodio u periodu 1992-95 nazivali Muslimanima. Naziv „Bošnjaci“ treba razlikovati od naziva „Bosanci“ koji označava građane Bosne i Hercegovine bez obzira na etničko porijeklo.

³ Hrvati su etnička skupina čiji pripadnici mogu biti porijeklom iz Hrvatske ili iz drugih država uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Naziv „Croats“ (na engleskom jeziku - prim. prev.) obično se koristi kada se misli na pripadnike etničke skupine, bez obzira na njihovo državljanstvo; treba ga razlikovati od naziva „Croatian“ koji se obično odnosi na državljane Hrvatske.

5. Identifikacija posmrtnih ostataka

12. Muradif Demirović je identificiran pomoću DNK analize dana 24.11.2009. godine.

6. Postupak pred Komisijom za ljudska prava Bosne i Hercegovine

13. Dana 20.12.2006. godine Komisija za ljudska prava je utvrdila da je došlo do povrede članova 3. i 8. Konvencije. Ona je naredila vlastima da pruže sve informacije koje imaju u svome posjedu, a koje se odnose na sudbinu ili mjesto gdje se nalazi srodnik aplikanata, te da provede potpunu, sadržajnu, temeljitu i detaljnu istragu s ciljem utvrđivanja sudbine ili mjesta gdje se nalazi srodnik aplikanata i privođenja pravdi onih koji su odgovorni. Nije dosuđena nikakva naknada štete.

B. Relevantno domaće pravo

1. Zakon o nestalim osobama iz 2004. godine

14. Zakon o nestalim osobama je stupio na snagu dana 17.11.2004. godine („Službeni glasnik BiH“, br. 50/04). U skladu s članom 3. toga zakona, porodice imaju pravo da znaju za sudbinu nestalih osoba (odnosno, gdje se one nalaze ako su još žive, ili okolnosti njihove smrti i mjesto ukopa, ako su mrtve), te da dobiju njihove posmrtno ostatke. Prema članu 4. toga zakona, relevantne domaće vlasti su obavezne pružiti svaku takvu informaciju kojom raspolažu.

15. Član 7. toga zakona predviđa uspostavu Instituta za nestale osobe. Godine 2005, ICMP i vlada Bosne i Hercegovine osnovali su Institut sa sjedištem u Sarajevu u skladu s tom odredbom i Sporazumom o preuzimanju uloge suosnivača Instituta za nestale osobe BiH („Službeni glasnik BiH –Međunarodni ugovori“, broj:13/05). Institut je počeo s radom 1.01.2008. godine. Jedan od organa Instituta je Savjetodavni odbor, sastavljen od šest predstavnika porodica nestalih osoba (vidi član 10. navedenog Sporazuma).

16. Prema članu 9. ovog zakona, status nestale osobe prestaje danom identifikacije. Prema tome, ako je nestala osoba proglašena umrlom, ali njeni posmrtni ostaci nisu pronađeni i identificirani, proces traženja se nastavlja.

17. U skladu sa članom 11. zakona, porodice nestalih osoba imaju pravo na mjesečnu finansijsku pomoć pod određenim uvjetima, odnosno ako ih je do nestanka izdržavao nestali član porodice, te ako im je još uvijek potrebno izdržavanje (odnosno, ako nisu u plaćenom radnom odnosu i ne primaju socijalnu pomoć koja iznosi više od 25% prosječne plaće isplaćene u Bosni i Hercegovini¹). Član 15. zakona u tu svrhu propisuje uspostavu Fonda za

¹ Prosječna plaća isplaćena u Bosni i Hercegovini u 2013. godini bila je 423 eura.

nestale osobe. Međutim, kako taj Fond još uvijek nije uspostavljen, do sada nije bilo nikakvih isplata.

18. Porodice nestalih osoba također imaju pravo, između ostalog, na privremeno upravljanje imovinom nestalih osoba, sahranu posmrtnih ostataka o javnom trošku, te prioritet u pogledu pristupa obrazovnim institucijama i zaposlenja za djecu nestalih osoba (član 18. zakona).

19. Član 21. zakona propisuje uspostavu Centralne evidencije u cilju verifikacije podataka o nestalim osobama iz raznih izvora (vladinih agencija, udruženja porodica nestalih osoba, ICMP-a i Međunarodnog komiteta crvenog križa), te stvaranje jedinstvene baze podataka. Iako je Centralna evidencija uspostavljena 3.02.2011. godine, kako izgleda, proces verifikacije još traje. Kada se taj proces završi, svi koji su evidentirani kao nestali biće proglašeni umrlima (član 27. zakona), ali proces traženja će se i dalje nastaviti (vidi tačku 16. u tekstu gore).

2. Proglašenja nestalih osoba umrlim

20. Unatoč činjenici da je proces verifikacije naveden u tački 21. još uvijek u toku, svako može zatražiti da se donese rješenje o proglašenju nestale osobe umrlom (vidi Zakon o vanparničnom postupku iz 1998. godine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 2/98, 39/04, 73/05; Zakon o vanparničnom postupku iz 2009. godine, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 36/09).

3. Predmeti ratnih zločina

21. Predmeti ratnih zločina, prema općem pravilu, spadaju u nadležnost državnog suda, ali državni sud može ustupiti takav predmet nadležnom entitetskom sudu u skladu s kriterijima navedenim u tački 22. u daljem tekstu (vidi član 27. Zakona o krivičnom postupku iz 2003. godine). Na primjer, samo u 2012. godini državni sud je ustupio 217 predmeta u korist 15 entitetskih sudova¹.

22. Prema Pravilniku o pregledu predmeta ratnih zločina iz decembra 2004. godine, sljedeće kategorije predmeta su, u pravilu, trebale biti procesuirane pred državnim sudom: (a) predmeti koji se odnose na genocid, istrebljenje, višestruka ubistva, silovanja i druge teške seksualne zločine kao dio sistema (poput onih u logorima), stavljanje u ropski položaj, mučenje, progon na široko rasprostranjenosti i sistematskoj osnovi, masovno odvođenje u logore; (b) predmeti protiv nekadašnjih ili sadašnjih vojnih zapovjednika, nekadašnjih ili sadašnjih političkih vođa, nekadašnjih ili sadašnjih nositelja

¹ Vidi Godišnji izvještaj Ureda registrara za Odjel I za ratne zločine i Odjel II za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju Krivičnog i Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine, te za Posebni odjel za ratne zločine i Posebni odjel za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju Tužiteljstva Bosne i Hercegovine za 2012. godinu, str. 57-59.

pravosudnih funkcija, nekadašnjih ili sadašnjih načelnika policije, zapovjednika logora, osoba sa nekadašnjom ili sadašnjom notornom reputacijom, višestrukih silovatelja; (c) predmeti svjedoka insajdera ili osumnjičenih; (d) ukoliko postoji opasnost od zastrašivanja svjedoka; i (e) predmeti protiv počinitelja iz određenog područja u kojem oni uživaju simpatije ili u kojem je tamošnjim vlastima u interesu da spriječe javnu istragu zločina. Svi drugi predmeti ratnih zločina su, u pravilu, trebali biti procesuirani pred entitetskim sudovima.

23. U decembru 2008. godine vlasti su donijele Državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina koja je propisala nove kriterije. Međutim, oni su skoro identični kriterijima navedenim u tački 22. Strategija također definira vremenske rokove, kapacitete, kriterije i mehanizme za upravljanje tim predmetima, standardizaciju prakse sudova, pitanja regionalne suradnje, zaštitu i podršku žrtvama i svjedocima, kao i financijske aspekte i vršenje nadzora nad provođenjem strategije. Jedan od ciljeva jeste da se procesuiraju najsloženiji predmeti i predmeti od najvećeg prioriteta u roku od sedam godina (odnosno, do kraja 2015. godine), a ostali predmeti ratnih zločina u roku od petnaest godina (odnosno, do kraja 2023. godine). Kako bi ispunile ove rokove domaće vlasti su, između ostalog, u zadnjih 12 mjeseci skoro dvostruko povećale broj tužitelja državnog tužiteljstva koji rade na predmetima ratnih zločina (sa 19 na 37).

PRITUŽBE

24. Aplikanti navode da nije bilo efikasne istrage o nestanku i smrti njihovih srodnika, te da su vlasti pokazale potpunu ravnodušnost za njihove patnje. Oni se pozivaju na članove 2, 3, 5, 8, 13 i 14. Konvencije.

PROPISI

A. U vezi s g. Nailom Demirovićem, gdom Munirom Dautović, g. Mufidom Demirovićem i g. Omerom Demirovićem

25. Dopisom od 25.03.2013. godine aplikanti su izvijestili Sud da je g. Nail Demirović preminuo mjesec dana ranije, te da njegovi nasljednici ne žele nastaviti učešće kao stranka u ovom postupku. Pod takvim okolnostima Sud je zaključio da više nije opravdano nastaviti s ispitivanjem ove aplikacije kada je riječ o g. Nailu Demiroviću kao njenom podnositelju, u smislu člana 37. stav 1 (c) Konvencije. Nadalje, dopisima od 28.01. i 25.03.2013. godine, aplikanti su izvijestili Sud da gđa Munira Dautović, g.

Mufid Demirović i g. Omer Demirović više ne namjeravaju dalje učestvovati u ovom postupku, u smislu člana 37. stav 1(a) Konvencije. Sud ne nalazi da je zbog poštovanja ljudskih prava potrebno nastaviti s ispitivanjem ove aplikacije (član 37. stav 1. *in fine* Konvencije), te da bi je stoga trebalo brisati s liste predmeta kada je riječ o ovo četvoro aplikanata kao njenih podnositelja.

B. U vezi s gđom Munirom Avdić

1. Član 2. Konvencije

26. Vlada je ustvrdila da Sud nema vremensku nadležnost, da je aplikacija podnesena neblagovremeno. Alternativno, vlada tvrdi da je predmet očigledno neosnovan jer je, po njenom mišljenju, istraga nestanka i smrti Muradifa Demirovića ispunila sve zahtjeve člana 2.

27. Aplikantica je navela da tužena država nije ispunila svoju procesnu obavezu koja proizlazi iz člana 2. Konvencije, da ispita nestanak i smrt njenog brata. Ona je posebno kritizirala činjenicu da oni koji su odgovorni za njegov nestanak i smrt još nisu privedeni pravdi. Član 2. na koji se poziva, u relevantnom dijelu propisuje sljedeće:

„1. Svačije pravo na život zaštićeno je zakonom...”

28. Pitanja koja je pokrenula vlada, odnosno ima li Sud vremensku nadležnost za razmatranje ovog slučaja, te da li su aplikacije podnesene unutar šestomjesečnog roka, ispitana su u sličnim okolnostima u predmetu *Palić protiv Bosne i Hercegovine* (br. 4704/04, 15.02.2011).

29. Kada je riječ o alternativnom argumentu vlade, Sud ponovno ističe da član 2. Konvencije zahtijeva da vlasti provedu službenu istragu povodom uvjerljive tvrdnje da je neka osoba, koja je posljednji put viđena dok je bila u njihovoj nadležnosti, nakon toga nestala u kontekstu situacije opasne po život. Kada je riječ o nestancima u okolnostima opasnim po život, procesna obaveza provođenja istrage ne može se završiti pronalaskom tijela ili pretpostavkom o smrti; ovo baca svjetlo samo na jedan aspekt sudbine nestale osobe. Uglavnom ostaje obaveza da se objasni nestanak i smrt, kao i da se identificira i procesuiraju svaki počinitelj nezakonitih radnji u vezi s tim. Prema utvrđenoj praksi Suda, istraga mora biti neovisna od svih onih koji su bili umiješani u događaje, mora biti efikasna u smislu da se na osnovu nje mogu utvrditi činjenice i da može dovesti do identifikacije i kažnjavanja odgovornih, mora biti dostupna srođnicima žrtve u mjeri u kojoj je to neophodno da bi se zaštitili njihovi legitimni interesi, te se mora provesti u razumno kratkom roku i ekspeditivno (vidi, među mnogim izvorima, *Kurt protiv Turske*, 25.05.1998, tačka 124, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998 III*; *Varnava i drugi protiv Turske* [GC], br. 16064/90 i dr., tačka 145, ESLJP 2009; *Palić*, citirana u tekstu gore, tačka 63; *Asocijacija „21. decembar 1989“ i drugi protiv Rumunije*, br. 33810/07 i 18817/08, tačka

97, 24.05.2011; i *Aslakhanova i drugi protiv Rusije*, br. 2944/06 i dr., tačka 121, 18.12.2012).

30. Pošto nema naznaka da istraga povodom nestanka i smrti nestalih srodnika aplikantata nije bila neovisna, Sud će se pozabaviti pitanjem njene efikasnosti. U tom pogledu, Sud napominje da je, unatoč početnom kašnjenju, istraga konačno dovela do identifikacije brata aplikantice (vidi tačku 12. u tekstu gore). S obzirom na veliki broj žrtava rata u Bosni i Hercegovini, ovo je samo po sebi veliko postignuće.

31. Sud također napominje da je MKSJ do sada osudio jednog od organizatora progona Bošnjaka i Hrvata s područja na kojem je nestao brat aplikantice (vidi tačku 8. gore u tekstu). Nadalje, predmeti protiv dvojice drugih organizatora još se vode pred MKSJ (vidi tačku 9. gore u tekstu). Sud je već utvrdio da je odgovorna država mogla izvršiti svoju obavezu iz člana 2. putem doprinosa koji je dala radu MKSJ-a, s obzirom na to da je MKSJ imao primat u odnosu na domaće sudove i mogao preuzeti istrage i postupke domaćih organa u bilo kojoj fazi u interesu međunarodne pravde (*Fazlić i drugi*, citirana gore, tačka 36).

32. Iako je tačno da oni koji su direktno odgovorni za nestanak i smrt brata aplikantice još uvijek nisu privedeni pravdi, član 2. se ne može tumačiti tako da zahtijeva od vlasti da pokrenu krivično gonjenje bez obzira na raspoložive dokaze. Nikada ne treba olako pristupiti krivičnom gonjenju, posebno kada je riječ o tako teškim optužbama kao što je umiješanost u masovna ubistva, jer to ima ozbiljan utjecaj na optuženog koji dolazi pod udar sistema krivičnog pravosuđa, budući da je izložen javnoj osudi uz sve prateće reperkusije po njegov ugled, privatnu, porodičnu i profesionalnu sferu života. S obzirom na pretpostavku nevinosti iz člana 6. stav 2. Konvencije, nikada se ne može uzeti da je određena osoba toliko sumnjiva da standard dokazivanja koji je potrebno primijeniti postaje beznačajan. Glasine i govorkanja predstavljaju opasan osnov za poduzimanje bilo kakvih mjera koje potencijalno mogu razoriti život osobe (vidi, *Palić*, citiran gore, tačka 65, gdje je Sud smatrao da je istraga bila efikasna, unatoč činjenici da nije došlo do osuđujućih presuda; *Gürtekin i drugi protiv Kipra* (odl.), br. 60441/13 i dr., tačka 27, 11.03.2014; *Mujkanović i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 47063/08 i dr., tačka 39, 3.06.2014; *Fazlić i drugi*, citirana gore, tačka 37; i *Šeremet protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 29620/05, tačka 35, 8.07.2014). Doista, kako je Sud istakao u mnogim prilikama (vidi, na primjer, *Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 24746/94, tačka 107, ESLJP, 2001-III, i *Palić*, citirana u tekstu gore, tačka 65), procesna obaveza iz člana 2. ne predstavlja obavezu koja se odnosi na rezultat, nego na način vršenja istrage.

33. Što se tiče dostupnosti istrage i postojanja dovoljnog uvida javnosti, Sud je već naglasio važnost prava žrtava i njihovih porodica i nasljednika da saznaju istinu o okolnostima događaja u kojima je došlo do masovne povrede osnovnih prava kao što je pravo na život. Međutim, Sud napominje

da ovaj aspekt te procesne obaveze ne zahtijeva da aplikanti imaju uvid u policijske spise ili kopije svih dokumenata za vrijeme istrage koja je u toku, ili da budu konsultirani ili obavještavani o svakoj poduzetoj mjeri (vidi *Asocijacija „21. decembar 1989“ i drugi*, citirana u tekstu gore, tačka 106; *Gürtekin i drugi*, citirana u tekstu gore, tačka 29; *Mujkanović i drugi*, citirana u tekstu gore, tačka 40; *Fazlić i drugi*, citirana gore, tačka 38; *Šeremet*, citirana gore, tačka 36). Ne može se automatski zahtijevati da se porodicama dostave imena potencijalnih osumnjičenika protiv kojih nije prikupljeno dovoljno dokaza za pokretanje krivičnog gonjenja. Ovo bi dovelo do opasnosti da porodice i drugi ljudi pretpostave da su te osobe zaista krive, te do potencijalno neugodnih reperkusija. U svakom slučaju, aplikantica nije pokazala da nije odgovoreno na bilo koji njen zahtjev za dostavljanje informacija (za razliku od slučaja *Asocijacija „21. decembar 1989“ i drugi*, citiran u tekstu gore, tačka 102). Tačno je da su nadležni organi vlasti ponekad pribjegavali objavljivanju izjava za javnost ili grupnim sastancima sa žrtvama i/ili njihovim ugruženjima umjesto individualnih sastanaka, ali Sud ovaj pristup smatra razumnim u svjetlu velikog broja predmeta ratnih zločina pred domaćim sudovima, kao i velikog broja žrtava (vidi tačku 4. u tekstu gore). Sud je već utvrdio da se procesna obaveza iz člana 2. mora tumačiti na način da ne nameće nemoguć ili nesrazmjeran teret vlastima (*Osman*, citirana u tekstu gore, tačka 116, i *Palić*, citirana u tekstu gore, tačka 70).

34. U pogledu nepostojanja ekspeditivnosti o kojem govori aplikantica, te protoku vremena od nestanka njenog brata, Sud će uzeti u obzir samo period nakon 2005. godine kada je osposobljen domaći pravni sistem za rad na predmetima nestalih (vidi presudu *Palić*, citirana u tekstu gore, tačka 70, u pogledu situacije u poslijeratnoj Bosni i Hercegovini, posebno u prvih deset godina nakon rata; vidi također tačku 5. u tekstu gore o odnosu između domaćih organa i MKSJ-a tokom toga perioda). Potrebno je napomenuti u vezi s tim, da je standard za ekspeditivnost u ovakvim historijskim predmetima mnogo drugačiji od standarda primjenjivog na nedavne događaje kod kojih je vrijeme često od suštinskog značaja za očuvanje važnih dokaza na licu mjesta i ispitivanje svjedoka dok je njihovo sjećanje još uvijek svježije i detaljno (vidi *Varnava i drugi*, citirana u tekstu gore, tačke 191-92, i *Gürtekin i drugi*, citirana u tekstu gore, tačke 21-22; *Mujkanović i drugi*, citirana gore, tačka 41; *Fazlić i drugi*, citirana gore, tačka 39; i *Šeremet*, citirana gore, tačka 37). Kada je riječ o predmetnom slučaju, Sud napominje da nije bilo značajnijeg perioda neaktivnosti domaćih organa nakon 2005. godine u pogledu procesuiranja ratnih zločina. Doista, mnogi ratni zločinci već su privedeni pravdi (u pogledu ratnih zločina općenito počinjenih za vrijeme rata koji se vodio u periodu 1992-95, vidi tačku 5. u tekstu gore; u pogledu ratnih zločina počinjenih za vrijeme rata u općini Sokolac, vidi tačku 10. gore u tekstu). Nadalje, 2008. godine domaći organi vlasti usvojili su Državnu strategiju za rad na predmetima

ratnih zločina koja pruža sistematski pristup za rješavanje problema velikog broja neriješenih predmeta ratnih zločina (vidi tačku 23. u tekstu gore). Kako je gore navedeno, jedan od njenih ciljeva jeste da se najsloženiji predmeti i predmeti od najvećeg prioriteta procesuiraju u roku od sedam godina (odnosno, do kraja 2015), a ostali predmeti ratnih zločina u roku od petnaest godina (odnosno, do kraja 2023. godine). S obzirom na činjenicu da je Sud našao da su ti rokovi razumni (vidi *Palić*, citirana u tekstu gore, tačka 51), te da su domaći organi poduzeli mjere da ispune te rokove (vidi tačke 21. i 23. u tekstu gore) zahtjev za razumno brzinom i ekspeditivnošću je također ispunjen.

35. Sud nalazi, uzimajući u obzir posebne okolnosti koje su vladale u Bosni i Hercegovini do 2005. godine, te veliki broj predmeta ratnih zločina pred domaćim sudovima, da nije pokazano da je u provođenju istrage povrijeđen minimum standarda koji zahtijeva član 2. (vidi analogno *Palić*, citirana u tekstu gore, tačka 71; *Gürtekin i drugi*, citirana u tekstu gore, tačka 32; *Mujkanović i drugi*, citirana gore, tačka 42; *Fazlić i drugi*, citirana gore, tačka 40; i *Šeremet*, citirana gore, tačka 38).

36. Iz navedenog slijedi da je ova pritužba očigledno neosnovana, te se kao takva mora odbaciti u skladu sa članom 35. tačke 3. (a) i 4. Konvencije.

2. Član 3. Konvencije

37. Član 3. glasi:

„Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, niti neljudskom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“

38. Vlada smatra da nadležni organi vlasti ulažu napore da pronađu, ekshumiraju i identificiraju posmrtno ostatke svih nestalih osoba, te da privedu pravdi sve odgovorne za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena za vrijeme rata koji se vodio u periodu 1992-95.

39. Aplikantica se ne slaže s tim. Posebno je nezadovoljna zbog činjenice da Fond za nestale osobe još uvijek nije uspostavljen (vidi tačku 17. u tekstu gore).

40. Glavna načela s tim u vezi ponovljena su u presudama *Varnava i drugi*, citirana u tekstu gore, tačka 200; *Palić*, citirana u tekstu gore, tačka 74; i *Janowiec i drugi protiv Rusije* [GC], br. 55508/07 i 29520/09, tačke 178-79, ESLJP 2013.

41. U predmetnom slučaju, Sud je našao u tačkama 30-34 u tekstu gore da vlasti nisu prekršile niti jednu dužnost u pogledu razumne ekspeditivnosti ili obavještavanja aplikantice u skladu sa procesnim aspektom člana 2. Konvencije. Iako je tačno da isplata finansijske pomoći srođnicima nestalih osoba nije otpočela jer još uvijek nije osnovan Fond za nestale osobe, aplikantica nije pokazala da bi ona imala pravo na takvu pomoć (kriteriji za dodjelu navdeni su u tački 17. u tekstu gore).

42. Prema tome, iako priznaje težinu fenomena nestanaka i patnju aplikantice, Sud nalazi da se u okolnostima ovog predmeta reakcije vlasti ne mogu smatrati nehumanim ili ponižavajućim postupanjem (vidi po analogiji, *Mujkanović i drugi*, *Fazlić i drugi*, te *Šeremet*, citirani gore). Ova pritužba je stoga očigledno neosnovana, te se mora odbaciti u skladu sa članom 35. tačke 3. (a) i 4. Konvencije.

3. Članovi 5, 8, 13. i 14. Konvencije

43. Konačno, aplikantica navodi povredu članova 5, 8, 13. i 14, pozivajući se u suštini na stajališta koja su u osnovi njenih drugih pritužbi prema Konvenciji.

Član 5. u relevantnom dijelu propisuje sljedeće:

„1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Niko ne smije biti lišen slobode izuzev u sljedećim slučajevima i u skladu sa postupkom propisanim zakonom:

(a) zakonitog lišenja slobode osobe po presudi nadležnog suda;

(b) zakonitog hapšenja ili lišenja slobode zbog nepovinoanjanja zakonitom nalogu suda ili u cilju osiguranja izvršenja bilo koje obveze propisane zakonom;

(c) zakonitog hapšenja ili lišenja slobode osobe radi privođenja nadležnom sudskom tijelu kada postoji opravdana sumnja da je osoba izvršila krivično djelo, ili kada se to opravdano smatra neophodnim kako bi se spriječilo da osoba izvrši krivično djelo ili da, nakon izvršenja krivičnog djela, pobjegne;

...

2. Svako ko je uhapšen bit će odmah obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima hapšenja i svim optužbama protiv njega.

3. Svako ko je uhapšen ili lišen slobode prema odredbama stava 1.(c) ovog člana mora odmah biti izveden pred sudiju ili drugu službenu osobu ovlaštenu zakonom za vršenje sudske vlasti, te ima pravo na suđenje u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uvjetovati garancijama da će se osoba pojaviti na suđenju.

4. Svako ko je lišen slobode hapšenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak kako bi sud u kratkom roku odlučio o zakonitosti lišenja slobode, te ukoliko ono nije bilo zakonito, naredio puštanje na slobodu.

5. Svako ko je bio žrtva hapšenja ili lišenja slobode protivno odredbama ovog člana ima izvršivo pravo na obeštećenje.“

Član 8. u relevantnom dijelu glasi:

„1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske...“

Član 13. glasi:

„Svako čija su prava i slobode utvrđene ovom Konvencijom povrijeđene ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred domaćim tijelima, čak i kada su povredu učinile osobe u vršenju svoje službene dužnosti.“

Član 14. glasi:

„Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom Konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovno stanje, rođenje ili drugi status.“

44. Nakon što je ispitaio podneske strana, te imajući u vidu svoje zaključke u vezi sa članovima 2. i 3, Sud smatra da činjenice koje su predmet pritužbi ne otkrivaju bilo kakve naznake povrede članova 5, 8, 13, i/ili 14. Konvencije. Iz toga proizlazi da je i ovaj dio aplikacije očigledno neosnovan, te se mora odbaciti u skladu sa članom 35. stavovi 3. (a) i 4. Konvencije.

Iz navedenih razloga, Sud je jednoglasno,

Odlučio izbrisati sa svoje liste predmeta aplikaciju koju su podnijeli g. Nail Demirović, gđa Munira Dautović, g. Mufid Demirović i g. Omer Demirović;

Proglasio preostali dio aplikacije nedopuštenim.

Françoise Elens-Passos
registrar

Ineta Ziemele
predsjednica

DODATAK

1. Nail DEMIROVIĆ rođen 31/03/1935, preminuo 25/02/2013
2. Munira AVDIĆ rođena 26/02/1950, živi u Mostaru
3. Munira DAUTOVIĆ rođena 28/08/1970, živi u Hadžićima
4. Mufid DEMIROVIĆ rođen 04/08/1967, živi u Sarajevu
5. Omer DEMIROVIĆ rođen 27/02/1982, živi u Sloveniji